پنجره‌یی با شیشه‌های کوچک رنگی

مقدّمه‌یی بر چندفرهنگ‌گرایی در آثار علیرضا مشایخی

سینا صدقی

مؤسسه‌ی فرهنگی ـ هنری ماهور
تهران ۱۳۹۵

فـهرسـت

پیش‌گفتار ۷
اینترمِتزو ۱۳
مقدّمه ۱۷

بخش اوّل

مبانی چندفرهنگ‌گرایی

۱. فرهنگ در عرصه‌ی «تفاوت‌ها» ۳۵
۲. حدود مسئله‌ی تفاوت‌ها ۴۰
۲–۱. «مسئله‌ی تفاوت‌ها» و پارادایم‌های کوهن؛ به‌سوی نسبی‌گرایی اُنتولُژیک ۴۴
۳. جامعه‌شناسی معرفت و برهان «سَرپُلِ میان‌فرهنگی» ۴۸
۴. «تفاوت‌ها» به‌مثابه امکان عبور؛ به‌سوی رهیافتی چندفرهنگی ۵۶
۵. «تفاوت‌ها»، امکان نقادی و عقلانیت ۶۱
۶. «مسئله‌ی تفاوت‌ها» و «دیگری» ۶۹

بخش دوم

تبیین رویکردهای علیرضا مشایخی در نسبت با مُدل چندفرهنگی

مقدّمه‌ی اوّل

اشاره‌یی به تکامل مُدل چندفرهنگی در طول تاریخ موسیقی ۸۱

مقدّمه‌ی دوّم

تئوری مکمّل؛ آکردشناسی

شهرزاد، اپوس۱۱۵، قسمت سوم، شکست ۱۰۳
شهرزاد، اپوس۱۱۵، قسمت ششم، آن‌سوی ابرها ۱۱۳
شهرزاد، اپوس۱۱۵، قسمت هشتم، سراب ۱۱۹

Meta-X، به‌مثابه مانیفست مُدل چندفرهنگی

۱. سمفُنی شماره‌ی ۸، اپوس۱۴۷ ..... ۱۲۷
۲. سُنات برای پیانو شماره‌ی ۲، اپوس ۱۵۹ ..... ۱۳۹
۳. سُنات برای ویلنسل و پیانو شماره‌ی ۴، اپوس ۱۸۰ ..... ۱۵۱
۴. کوارتت زهی شماره‌ی ۴، اپوس ۱۸۲ ..... ۱۶۳

دیالُگ، به‌مثابه اُفق «مسئله‌ی تفاوت‌ها»
۵. همراه شوپن، اپوس ۱۳۰ ..... ۱۷۳
۶. امپرُمپتو؛ مشایخی‌ـشوبرت، اپوس ۱۶۲ ..... ۱۸۷
۷. همراه دبوسی، اپوس ۱۷۸ ..... ۱۹۵
مانیفست عبور
۸. سمفُنی شماره‌ی ۹، اپوس۲۰۱ ..... ۲۰۷
۹. تهران‌ـدوئال، اپوس۲۰۷ ..... ۲۴۱

پیوست

ریشه‌شناسی واژه‌ها ۲۵۳
منابع ۲۵۷
نمایه ۲۶۱

پیش‌گفتار

نگاه متمایز علیرضا مشایخی به چندفرهنگ‌گرایی[1]، تحلیل ابعاد گوناگون و گسترده‌ی آن از یک‌سو، و عبور از حدود و تعاریف این موضوع از سویی دیگر، سبب شد که آثار، اندیشه و رویکردهای وی به چندفرهنگ‌گرایی را به‌شیوه‌یی شفاف پیگیری و بررسی کنم.

در رَوَند ارائه‌ی آنالیزهایی از آثار مشـــایخی در ارتباط با چندفرهنگ‌گرایی، به این نتیجه رسیدم که ادراک رویکردهای متفاوت وی به این موضوع در گرو ادراک مبانی تئوری مکمّل[2] و امکان حاصل از آن اســـت. از این‌رو تصمیم گرفتم به‌عنوان مقدّمه‌یی بر تحلیل رویکردهای آهنگســـاز، به مبانی تئوری مکمّل به اختصار اشاره، توان[3] و ظرفیت آن را به‌عنوان راه نوینی به «چندصدایی»[4] تبیین کنم.

نگاه ویژه‌ی فریماه قوام‌صدری به صدا و تئوری مکمّل، امکان آنالیز دقیق‌تر آثار را فراهم آورد. از راهنمایی‌ها و تذکر وی درباره‌ی چگونگی کاربست مبانی تئوری مکمّل در آثار مشایخی سپاسگزارم.

فرنود حقانی‌پور با وجود مشـــغله‌ی فراوان، نُت‌نویســـی کامپیوتری تعدادی از مثال‌ها را پذیرفت؛ از او سپاسگزارم.

توجه به چند نکته ضروری است.

یک. بنابر شـــیوه‌ی نگارش داریوش آشـــوری، میان «ی» نســـبت و «ی» نکره

تمایز برقرار شـــده است. برای مثال «مقدّمه‌ای» به‌معنی مقدّمه‌مانند، به‌مانند مقدّمه و «مقدّمه‌یی» به‌معنی یک مقدّمه است.

دو. حرف «O» در زبان انگلیســـی با مصوّت ـُ مشـــخص شده است. برای مثال sonate، symphony، dialogue و واژه‌هایی ازاین‌دســـت به‌صورت سُنات، سمفُنی و دیالُگ نوشته شده‌اند. اما به‌ســـبب سهولت در خواندن متن، استثنائا در چهار مورد «شـــوپن»، «پوپر» ـکه نامِ خاص هســـتندـ، «تئوری» و «لوگوس» به شیوه‌ی رایج و مرسوم استفاده شده‌اند.

ســـه. به دو دلیل «تِرم»های رایج در فلســـفه، در صورت حقیقی خود استفاده شـــده‌اند و از ترجمه‌ی آن‌ها خودداری شده اســـت. یک؛ از آنجا که این واژه‌ها در زبان، به‌صورت «تِرم» حاضر شده‌اند، در رَوَند ترجمه همواره قسمتی از معنای آنها از بین می‌رود و «گُم» می‌شـــود. دو؛ آن‌دســـته از معادل‌هایی که مطابق ریشه‌شناسی واژه ارائه شـــده‌اند نیز نیاز به تبیین و تأویل دارند. از این‌رو، aesthetic، metaphysic، epistemology، ontology، discourse، paradigme، tradition و دیگـــر «تِرم»هـــا به‌صورت متافیزیک، استتیک، ترادیسیون، پارادایم، دیسکُرس، اُنتولُژی، اپیستمولُژی و مواردی ازاین‌دست استفاده شده‌اند.

چهار. برای به‌دســـت دادن معنای حقیقی مفاهیم بنیانی مورد استفاده، از روش ریشه‌شناســـی[1] بهره گرفته‌ام. ایـــن روش امکان تعریف حقیقـــی واژه‌ها را فارغ از گوناگونی موارد استفاده‌ی آنها در زبانِ امروز فراهم می‌آوَرَد. ریشه‌های ارائه‌شده در منابع زیر قابل دست‌رسی، و در بخش پیوست قابل پیگیری هستند.

• *Collins English-Greek Dictionary*. Harper Collins publisher. First printed. 1997

• Gode, P. K. and Kare, C. G. *The practical Sanskrit-English Dictionary*. Motilal Banarisdass. Fourth edition. Dehli. 1965

• Glare, P. G. W. *Oxford Latin Dictionary. OUP Oxford*. 1968

• Kroonen, Guss. *Etymological Dictionary of Proto-Germanic*. Brill. Leiden. 2013

• Kuzmina, Elena. E. *The Origin of the Indo - Iranians*. Brill. Leiden. 2011

• Mayerhofer, Manfred. *Kurtzgefasstes etymologisches wörterbuch des Altindischen*. Carl winter. Universitätverlag. Heidelberg. 1963

• Orel, Vladimir. *A Handbook of Germanic Etymology*. Brill. Leiden. 2003

• *Proto - Indo - European Etymological Dictionary*. DNGHU ADSOQIATION. Brill. Leiden. 2007

● Woodhaus, S. C. *English - Greek Dictionary*. B&R Samizdat Express. 2007

پنج. عنوان کتاب اشاره به اثری از علیرضا مشایخی است. این اثر به‌مثابه یکی از تمهیدات هشـــت‌گانه‌ی تصنیف سمفُنی شماره‌ی ۹اپوس ۲۰۱ و معیارهای حاصل از آن، دارای جایگاه ویژه‌یی در میان آثار آهنگساز است.

در مدتی که به نگارش کتاب مشـــغول بودم علیرضا مشایخی با وجود مشغله‌ی فراوان آهنگسازی در جلســـات متوالی، ساعاتی را برای گفت‌وگو درباره‌ی تحلیل ابعاد رویکردهایش در اختیارم قرار داد، نسخه‌های پیش‌نویس متن را مطالعه کرد و صبورانه نظرات من را شـــنید. همسر وی الیزابت هُلت‌هاوس در ترجمه و انتخاب معـــادل آلمانی برخی از اصطلاحات، پیشـــنهادهای مفیدی ارائـــه داد. همچنین در روزهایی که ســـاعاتی را برای مطالعه‌ی پارتیتورهای آثار مورد نظرم در منزل ایشان سپری می‌کردم با صمیمیت و مهربانی من را پذیرا بود؛ از ایشان نیز سپاسگزارم.

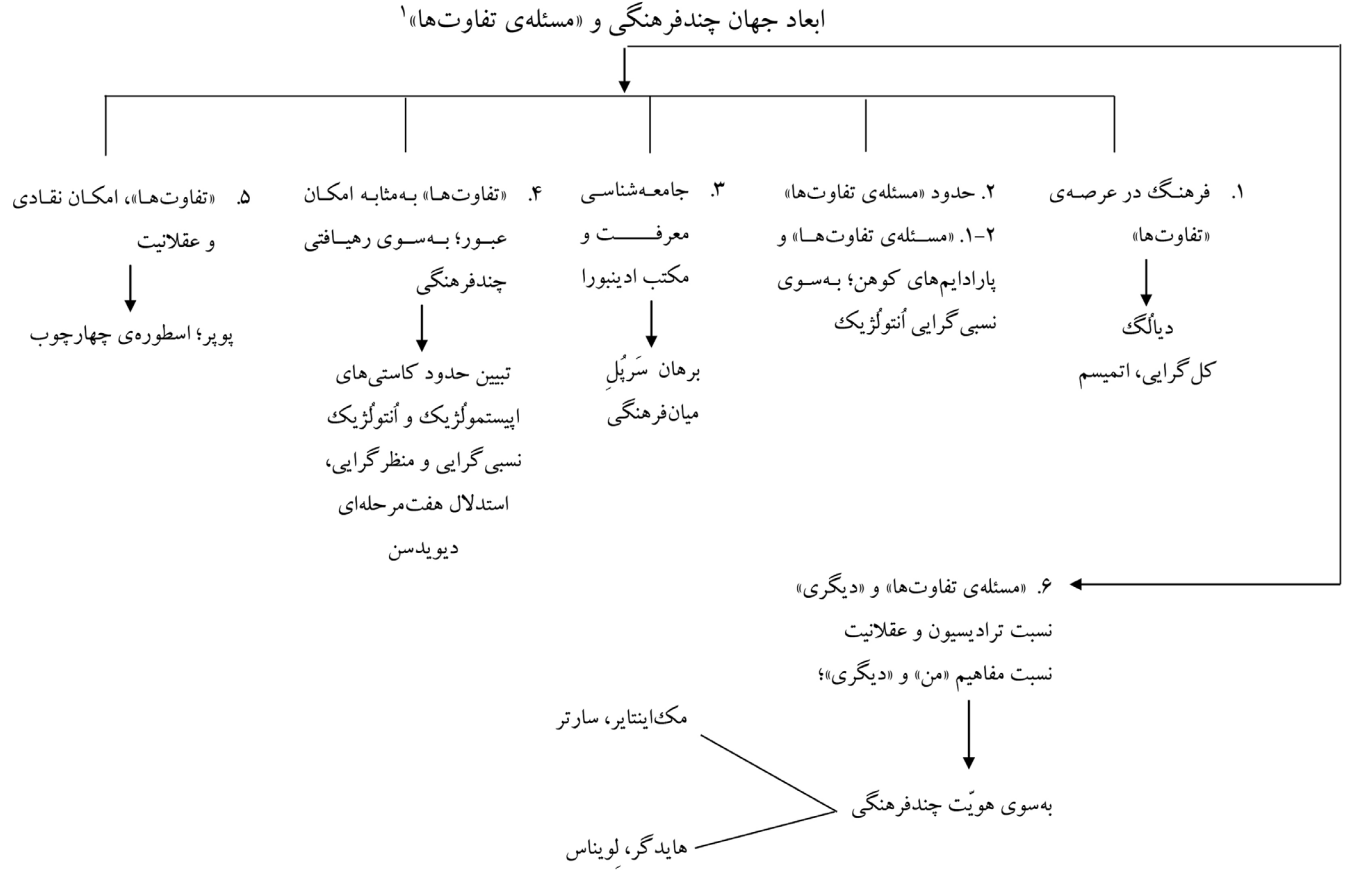
تهران ۱۳۹۳/۰۲/۲۸

یادداشت

1. multiculturalism

۲. مشایخی، علیرضا. فرهنگ آهنگسازی. جلد دوم. سوره‌ی مهر تهران. ۱۳۹۰.

3. dynamism
4. Mehrstimmigkeit
5. etymology

[1] اشاره به اصطلاح «مسئله‌ی تفاوت‌ها» در معنای کلی آن قابل توضیح است. از این‌رو این اصطلاح تفاوت در تاریخ، فرهنگ‌ها، ترادیسیون‌ها، چهارچوب‌های مفهومی و زبانی متفاوت را دربر دارد.

موسیقی، امکان تداوم مُدل چندفرهنگی

Meta-X به‌مثابه مانیفست مُدل چندفرهنگی

تبیین «مسئله‌ی تفاوت‌ها» از رهگذر تأکید بر پیوستگی دوره‌های متفاوت تاریخ موسیقی.

۱. سمفُنی شماره‌ی ۸، اپوس ۱۴۷
۲. سُنات برای پیانو و ویلنسل شماره‌ی ۴ اپوس ۱۸۰
۳. سُنات برای پیانو شماره‌ی ۲، اپوس ۱۵۹
۴. کوارتت زهی شماره‌ی ۴، اپوس ۱۸۱

دیالُگ، به‌مثابه «اُفق مسئله‌ی تفاوت‌ها»

تبیین «مسئله‌ی تفاوت‌ها» از رهگذر تأکید بر دیالُگ، به‌مثابه امکان صورت‌بندی «تفاوت‌ها».

۱. همراه شوپن، اپوس ۱۳۰
۲. امپرمپتو؛ مشایخی‌شوبرت، اپوس ۱۶۹
۳. همراه دبوسی، اپوس ۱۷۸

تمهیدات هشت‌گانه

۱. سمفُنی شماره‌ی ۸، اپوس ۱۴۷
۲. سینفُنیتا، اپوس ۱۶۴
۳. سُناتی که سُنات نبود، اپوس ۱۷۶
۴. پنجره‌یی با شیشه‌های کوچک رنگی، اپوس ۱۸۹
۵. به‌طرف شرق، اپوس ۱۹۰
۶. ساترن، اپوس ۱۹۱
۷. فراسوی تراديسیون، اپوس ۱۹۴
۸. مرکوری، اپوس ۱۹۶

مانیفست عبور

تبیین «مسئله‌ی تفاوت‌ها» و «پیوستگی» دوره‌های متفاوت تاریخ موسیقی، از رهگذر «آشکارسازی نسبت‌های فراموش‌شده» و تأکید بر «از آن‌هم‌بودگی» دوره‌های متفاوت تاریخ موسیقی. خروج از *nexus* به‌سوی *eventus*

۱. سمفُنی شماره‌ی ۹، اپوس ۲۰۱
۲. تهران‌ـدوئال، اپوس ۲۰۷